

RECENZJA

dorobku naukowego dydaktycznego i organizacyjnego **doktora Roberta Kłaczyńskiego** postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie *nauk społecznych* w dyscyplinie *nauki o polityce*

Dr Robert Kłaczyński jest absolwentem Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego (licencjat ze specjalności administracja samorządowa). Studia magisterskie z politologii odbył w Akademii Pedagogicznej im. KEN w Krakowie, pracę dyplomową przygotował pod kierunkiem profesor Katarzyny Sobolewskiej-Myślik pt.: *Czeczeński Węzeł: rosyjsko-czeczeński konflikt zbrojny 1994-2003*. W latach 2004-2008 był na studiach doktoranckich, uzyskał stopień doktora w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie nauk o polityce w Akademii Pedagogicznej im. KEN za rozprawę pt.: *Odbudowa mocarstwowej pozycji Rosji na obszarze byłego ZSRR*, której promotorem była także profesor K. Sobolewska-Myślik. Od 2009r. jest zatrudniony w Instytucie Politologii Akademii, gdzie od listopada 2013r. pełni obowiązki zastępcy dyrektora tego Instytutu.

I. Dorobek badawczy i publikacyjny doktora Roberta Kłaczyńskiego jest skoncentrowany na problematyce sytuacji politycznej, gospodarczej i społecznej regionu poradzieckiego, zwłaszcza jego europejskiej części. W tym dorobku są wyraźnie wyodrębnione następujące obszary:

1. aspekty historyczne i współczesne wydarzenia odnoszące się do relacji wzajemnych państw poradzieckich, głównie: Rosji, Ukrainy i Białorusi; z zaznaczeniem konsekwencji zmiany systemowej, wątków politycznych i powiązanych z nimi zmianami społecznymi, oraz gospodarczymi, które nastąpiły po roku 1991 tj. rozpadzie ZSRR;

2. wątki badawcze dotyczące problemów bezpieczeństwa w regionie postradzieckim, analizowane głównie przez pryzmat realizacji polityki energetycznej przez Rosję jako środka nacisku na kraje ościennie oraz poszerzania wpływów globalnych;

3. analiza wybranych działań w polityce zagranicznej Rosji pozostająca w ścisłym związku z sytuacją bezpieczeństwa wewnętrznego tego państwa (kwestie sporu rosyjsko-ukraińskiego, rosyjsko japońskiego, próby rozwiązywania separatyzmu czeczeńskiego).

Na dorobek publikacyjny dr Kłaczyńskiego składają się cztery monografie, w tym jedna we współautorstwie, osiem monografii zbiorowych we współautorstwie, jedna autorska, siedem publikacji z wykazu ministerialnego, 42 rozdziały i artykuły w monografiach zbiorowych i czasopismach, które ukazały się w latach 2009- 2014. Ponadto Autor opublikował sześć recenzji publikacji zwartych, które ukazały się w większości w czasopismach o charakterze politologicznym. Osiem artykułów Habilitanta ukazało się w językach obcych (4 po rosyjsku, 1 po ukraińsku, 3 po angielsku).

Do oceny dr Kłaczyński zgłosił dziewięć pozycji tj. dwie monografie: *Strategia polityczna Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy i Białorusi:1990-kwiecień 2014* Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego Kraków 2014, ss 361 oraz *Ropa naftowa i gaz ziemny obszaru postradzieckiego. Rola i znaczenie surowców energetycznych w polityce Kremla*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego Kraków 2010, ss.174. Pozostałe publikacje ukazały się w czasopismach naukowych, jedno z nich w wydawnictwie Uniwersytetu w Poławie.

W recenzowanym zbiorze publikacji najbardziej oryginalna i znacząca jest monografia: *Strategia polityczna Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy i Białorusi od 1990 do kwietnia 2014r.* Składa się ona z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich ma charakter wprowadzający, teoretyczny, odnoszący się do charakterystyki pojęcia - kultura strategiczna. Autor sytuuje to określenie w obszarze stosunków międzynarodowych odnosząc je do kwestii bezpieczeństwa. Zdaniem dr Kłaczyńskiego cechą charakterystyczną kultury strategicznej jest jej mocne zakotwiczenie w świadomości narodowej, systemie politycznym państwa (s.25). Wśród państw zachodniego kręgu kulturowego zjawiska globalizacji i integracji, doprowadzają do uniwersalizacji kultury strategicznej, natomiast w państwach

postkomunistycznych proces ten jest dużo bardziej złożony (s. 27 i nast.). W analizowanych przez Autora państwach takich jak: Rosja, Białoruś, Ukraina, a także państwa Zakaukazia, procesy otwartości na rzecz przyjmowania wzorów zachodnich napotkają opór ze strony części elit i części społeczeństwa, dla których spuścizna historyczna, zwłaszcza okresu radzieckiego, jest punktem odniesienia ideologicznego i społeczno- kulturowego. Wykorzystuje to Federacja Rosyjska, jako dominujący aktor w regionie, by głównie poprzez politykę energetyczną, wzmacniać oddziaływanie na te państwa. Wśród wielu czynników kształtujących kulturę strategiczną Autor słusznie wymienia system polityczny państwa, który w przypadku Rosji jest konglomeratem historyczno-kulturowych doświadczeń Wschodu i Zachodu. Słusznie zauważa Autor, że doświadczenia okresu radzieckiego w dalszym ciągu silnie oddziałują na życie polityczne współczesnej Rosji i państw poradzieckich. Ponadto istotną rolę odgrywa czynnik militarny w rosyjskiej polityce wewnętrznej, jak i zewnętrznej. Stanowi on główny instrument kreacji relacji międzynarodowych tego państwa (na ten temat: S. Bieler, K. Malak, A. Legucka I. Topolski, A. Bryc i inni). Rosjanie pamiętają, że próba zmian kultury strategicznej w okresie Gorbaczowa, przyczyniła się do rozpadu ZSRR. Nie należy wykluczyć, co podkreśla Autor, że obawy dotyczące powtórzenia się tego scenariusza są czynnikiem hamującym postępy w reformowaniu państwa i zwiększenia jego otwartości (s.60). W rozdziale drugim dr Kłaczyński analizuje ewolucję rosyjskiej strategii bezpieczeństwa. Podkreśla, iż chęć niepodzielnej dominacji FR na obszarze państw poradzieckich jest stałym elementem polityki bezpieczeństwa tego państwa, w tym wobec Białorusi i Ukrainy. W stosunku do tych partnerów podkreślane są: wspólne dziedzictwo kulturowe, cele gospodarcze, polityczne, obronne. O ile w odniesieniu do Białorusi ta zależność jest bezwzględna, o tyle Ukraina, mimo podpisania deklaracji udziału w WNP, przez lata współpracowała z Rosją wybiórczo, co głównie sprowadzało się do interesów gospodarczych. Dla Rosji ważne było gwarantowanie rosyjskiej obecności wojskowej na terytorium tych państw (s.130), wobec zwiększającej się aktywności innych aktorów globalnych w tym regionie. Geostrategiczne położenie Ukrainy, zwłaszcza w regionie Morza Czarnego (bazy rosyjskiej Floty Czarnomorskiej), ma istotne znaczenie dla innych aktorów międzynarodowych, zwłaszcza Turcji, ale i całego NATO. W ostatnim rozdziale Autor ukazuje na rolę wydarzeń na Majdanie w kontekście perspektyw bezpieczeństwa regionu. Podkreśla z jednej strony zaangażowanie Rosji w procesach politycznych i wojskowych na wschodzie Ukrainy, z drugiej strony trudności wewnętrzne państwa ukraińskiego polityczne i

gospodarcze. Zwłaszcza akcentuje niespójność działania elit ukraińskich (s. 297). Należy zgodzić się z Autorem, że wpływ na sytuację w tym kraju będzie miała z jednej strony „trudna schedo po czasach radzieckich”, z drugiej polityka rosyjska. Zdaniem Autora poziom wpływów Rosji będzie zależał od siły państwa ukraińskiego, zwłaszcza konsekwentnej polityki elit ukraińskich. Pewien wpływ mogą odegrać aktorzy zewnętrzni, którzy dopiero w ostatnim okresie zaczęli prowadzić aktywną politykę wobec państw poradzieckiej Europy (s. 330).

Należy podkreślić, iż recenzowana praca przygotowana została w oparciu o szeroką literaturę przedmiotu w języku polskim, rosyjskim, angielskim, ukraińskim. Natomiast zestaw wykorzystanych w pracy dokumentów jest ograniczony i sprawia wrażenie przypadkowego. Z innych kwestii to należy podkreślić brak rozwiniętych wątków polskiej aktywności zagranicznej w stosunkach bilateralnych z tymi państwami, jak i w ramach działań Unii Europejskiej. Dotyczy to zwłaszcza polskiej działalności dyplomatycznej, jak i udziału polskich polityków w tych wydarzeniach. Należy też zastanowić się nad prawidłowością przyjętej przez autora chronologii zawartej w tytule pracy „od 1990 do kwietnia 2014”. W tym ujęciu należało się spodziewać szerszej analizy polityki RFSSR między 1990- 1991, jako jednego z podmiotów ZSRR. Dlatego uważam, że zasadne by było wprowadzenie cezury 1991r. do tytułu i treści pracy. Wątpliwości musi budzić brak konsekwencji w wykorzystywanych pojęciach. W pierwszym rozdziale autor poświęca wiele miejsca kwestii kultury strategicznej, zaś w tytule, jak i w analizie treści by następnie posługiwać się terminem „strategia polityczna”. W politologii pojęcie „strategii politycznej” odnosimy częściej do polityki elit, partii, państwa, zaś w odniesieniu do otoczenia zewnętrznego raczej do „strategii polityki zagranicznej”, co bardziej by oddawało, w tym przypadku, zawartość treści publikacji.

Podsumowując, pomysł Autora na publikację interesujący, aktualny, nośny społecznie ze względu na liczne wątki stosunków rosyjsko- ukraińskich. Dr Kłaczyński właściwie dokonał wyboru problemów, ukazał narzędzia oddziaływania FR, wskazał prawidłowo na przesłanki wewnętrzne polityki energetycznej Rosji, kompetentnie zanalizował możliwe scenariusze następstw polityki rosyjskiej eksponującej ekspansjonizm surowcowy. Choć ze względu na brak odpowiedniego dystansu czasowego do analizowanych wydarzeń, powoduje to, co przyznaje sam Autor, że trudno „w sposób jednoznaczny dokonać w pełni wiarygodniej,

odpowiadającej wyzwaniom rzeczywistości oraz prognozom i symulacjom przyszłości, syntezy problemu" (autoreferat, s.6). Mimo wyrażonych zastrzeżeń monografia stanowi oryginalny sposób przedstawienia tematu i wzbogaca dotychczasową naszą wiedzę w zakresie tematyki pozostającej w obszarze badawczym stosunków międzynarodowych dyscyplinie nauk o polityce.

Z kolei monografia: *Ropa naftowa i gaz ziemny obszaru postradzieckiego. Rola i znaczenie surowców energetycznych w polityce Kremla* to praca, w której w sposób usystematyzowany i dogłębny dr Kłaczyński charakteryzuje rosyjską strategię energetyczną i warunki jej implementacji na obszarze poradzieckim. Autor wnikliwie przedstawia powiązania rosyjskie z tymi państwami. Zdaniem Autora „Rosja na skutek położenia geopolitycznego, rozbudowanej w czasach radzieckich infrastruktury przesyłowej surowca, wreszcie szerokiego wachlarza możliwości politycznego i militarnego wpływa na sytuację wewnętrzną państw ościennych” (s.17). Autor ukazuje przykłady traktowania surowców jako źródła nacisku na te państwa. Należy zgodzić się z wnioskiem Autora, że „Większość podejmowanych przez Moskwę działań w obszarze polityki międzynarodowej, również jej energetycznego segmentu, jest ukierunkowana na odbudowę mocarstwowej pozycji”(s.18). W części prognostycznej pracy dr Kłaczyński wskazuje, że reforma systemu energetycznego w Rosji jest konieczna m.in. za względu na potrzebę stałego jego doinwestowania, nie należy też sądzić, iż monopol Gazpromu, zostanie zastąpiony innym rozwiązaniem, bowiem w polityce Kremla stanowi on skuteczne narzędzie nacisku na poszczególne kraje (s.52). Generalnie, jak zauważa Autor zaangażowanie USA w wojnie z terroryzmem nie sprzyja skutecznemu tworzeniu alternatywy dla działań rosyjskich na obszarze poradzieckim. W publikacji czytelnik może się zapoznać z wnikliwą charakterystyką potencjału przemysłu wydobywczego ropy i gazu w postradzieckiej Azji Centralnej, Zakaukazia oraz europejskiej części b. ZSRR.

Generalnie, publikacje należy ocenić pozytywnie, nie tylko jako starannie przygotowane kompendium wiedzy w zakresie polityki energetycznej Rosji, ale jako pracę naukową, w której Autor dąży do zobiektywizowanej oceny zjawisk i procesów zachodzących w polityce rosyjskiej.

Z polityką energetyczną związane są dwa recenzowane artykuły: *Znaczenie surowców energetycznych dla rosyjskiej gospodarki, społeczeństwa oraz sfery stosunków zewnętrznych.*

Bilans zysków i start zamieszczony w *AnnalesUniversitatisPaedagogicaeCracoviensis. Studia Politologica VIII*, Kraków 2012, s. 101- 120. W artykule dr Kłaczyński skoncentrował się na określeniu głównych kierunków polityki energetycznej państwa rosyjskiego, w najmniejszym stopniu przeanalizował sferę społecznego oddziaływania na tę politykę. Należy zatem zwrócić uwagę, iż tytuł jest zbyt rozległy wobec zawartych treści. Na łamach „Nowej Polityki Wschodniej” Autor zamieścił artykuł: *SouthStream i NorthStream jako narzędzie rywalizacji rosyjskiej polityki zagranicznej* (Toruń 2013, nr 2, s. 130-142). Na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza wnioski Autora dotyczące perspektyw możliwości wykorzystania gazociągów. W tej tematyce pozostaje treść kolejnego artykułu: *Miejsce i rola państw postradzieckiej Azji Środkowej na globalnym rynku paliw: ograniczenia możliwości perspektywy* („Episteme” red. Z. Szczepanik, Kraków 2013, nr19, s. 25-44). Artykuł ukazujący rynki państw Azji Centralnej jako miejsce krzyżujących się wpływów Rosji, Unii Europejskiej, Chin. Wpływ powiązań politycznych Rosji z elitami państw tego regionu i zawarte wcześniej umowy stanowią o ograniczonym dziś wpływie innych aktorów na politykę państw tego regionu.

Kwestie polityki wewnętrznej i interesów zewnętrznych Rosji zostały przedstawione w kilku artykułach. Dwa z nich dotyczą problematyki Czeczenii: *Czecznianaczalawtorojrossijskojintierwiencji- diesiatlietspustia* artykuł zamieszczony w „NaucznomWiestniku” w serii nauk humanistycznych Uniwersytetu w Połtawie red. M.P.Graczuk, Połtawa 2009, nr 1, s. 60-66. O ile znaczenie Czeczenii w polityce bezpieczeństwa Rosji było w literaturze wielokrotnie przywoływane, o tyle interesujące są nowe wątki i wiedza Autora w zakresie sytuacji wewnętrznej w tej republice i możliwości rozwiązywania jej problemów. Także w drugim artykule poświęconym republice kaukaskiej: *Czeczenii- sukces czy porażka rosyjskiej polityki wewnętrznej?* (*AnnalesUniversitatisPaedagogicaeCracoviensis. Studia Politologica XII*, Kraków 2014, s. 119-130 red. A. Żebrowski, R. Kłaczyński). Bardzo dobrze postawione pytanie w tytule artykułu. Autor z perspektywy czasu charakteryzuje sytuację wewnętrzną w Czeczenii, polityczną, gospodarczą, społeczną. Podkreśla warunki przyjętego „kompromisu” w sprawach Czeczenii. Na jak długo jest to rozwiązanie problemu?

Do polityki bezpieczeństwa Rosji nawiązują także inne podlegające ocenie artykuły dr Kłaczyńskiego. Wielokrotnie wspominany 60 letni spór o Wyspy Kurylskie, został przedstawiony przez Autora w szerszym kontekście uwarunkowań historycznych, przebiegu

sporu i ewentualnych perspektyw (*Rosyjsko- japoński konflikt o archipelag południowych Kuryli: geneza, stan obecny, perspektywy uregulowania sporu*, artykuł został opublikowany w „Europejskich Studiach Społeczno- Gospodarczych red. M. Skyba, Ł. Kozera, Kielce 2013, s. 61-83.)

Praktycznie nieznanym polskiemu czytelnikowi konflikt rosyjsko-ukraiński dotyczy sporu o wyspy na Morzu Azowskim została zawarta w artykule dr Kłaczyńskiego: *Rosyjsko- ukraiński konflikt o archipelag wysp Kosa Tuzla: historia, przebieg, konsekwencje* zamieszczonym również w *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Seria Politologica XII*, Kraków 2014, s. 108-118. Ciekawy aspekt tego sporu sprzed dziesięciu laty stał się prelude, jak słusznie stwierdza Autor, obecnego sporu o rosyjską strefę wpływu na Morzu Czarnym.

Przedstawiony do oceny zbiór publikacji odnosi się do lat 2010- 2014. tj po doktoracie, pozostaje w głównym nurcie zainteresowań badawczych dr Kłaczyńskiego. Ma on charakter tematycznie spójny, skoncentrowany na problemach regionu Europy Wschodniej, polityki zagranicznej dominującego partnera w regionie - Federacji Rosyjskiej. Tematyka i treści publikacji dotyczą stosunków międzynarodowych, jako obszaru badań wchodzącego w skład dyscypliny nauk o polityce. We wszystkich wspomnianych publikacjach Autor koncentruje się na warstwie analitycznej oraz prognostycznej. Wykazuje wszechstronną znajomość faktografii, umiejętność analizowania procesów politycznych, pozostających w związku z obszarem społecznym, gospodarczym i historyczno-kulturowym badanego regionu świata. Choć należy stwierdzić, iż o ile monografie stanowią o znacznym wkładzie autora w badania w zakresie stosunków międzynarodowych, o tyle artykuły zostały przygotowane na zróżnicowanym poziomie. W części z nich dominuje głównie faktografia, ale też są takie, w których analiza procesów, oryginalnych wniosków i tworzenia prognoz świadczą o dobrym warsztacie badawczym (artykuły o Czeczenii, czy dotyczący sporu rosyjsko-ukraińskiego o archipelag wysp Kosa Tusła).

II. Należy podkreślić, że Autor wykazał umiejętność łączenia posiadanej wiedzy teoretycznej z praktycznym jej wykorzystaniem m.in. w podejmowanych projektach badawczych, konferencjach, a zwłaszcza działaniach dydaktycznych. Doktor Kłaczyński wykłada od momentu zatrudnienia w macierzystej uczelni przedmioty, które pozostają w obszarze jego zainteresowań badawczych tj.: *Kulturę strategiczną, Globalizację i regionalizację, stosunki narodowościowe współczesnego świata, Bezpieczeństwo energetyczne obszaru byłego ZSRR.*

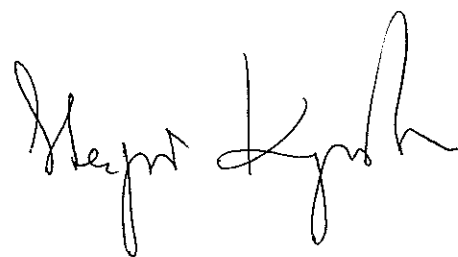
Był promotorem ok. 50 prac licencjackich, recenzentem w blisko 200 pracach licencjackich i magisterskich; od 2014r. prowadzi seminarium licencjackie na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne, wcześniej na stosunkach międzynarodowych i politologii. W ramach Wydziału przygotowywał programy kierunków studiów, ostatnio bezpieczeństwo wewnętrzne.; jest członkiem wydziałowego zespołu ds. jakości kształcenia.

III. Dr Kłaczyński angażuje się od wielu lat w działania międzynarodowe. W latach 2012-2013 przewodniczył zespołowi ds. współpracy naukowo- badawczej z Kijowskim Uniwersytetem Biznesu i Technologii. W roku 2011 odbył staż i przeprowadził kwerendę biblioteczną w tej uczelni. Uczestniczył w podjętym we współpracy z uczelnią projekcie: *Przemiany polityczne i społeczno- ekonomiczne oraz zasady bezpieczeństwa w systemie ustrojowym Polski i Ukrainy*; we współpracy z tym partnerem jest współorganizatorem realizowanej serii wydawniczej *Spółczesność, Ekonomia, Bezpieczeństwo*. W 2013r. brał udział w zleconym przez Industrial Union of Donbas – ISD Polska sp. z o.o. projekcie: *Możliwości inwestycyjne koncernu Industrial Union Donbas w Polsce po 2013r. w związku z nową perspektywą finansową Unii Europejskiej*. Dr Kłaczyński prowadzi działalność ekspercką i popularyzatorską. W okresie podlegającemu ocenie brał udział w ponad 20 konferencjach naukowych, w tym w konferencjach międzynarodowych. Był współorganizatorem międzynarodowej konferencji *Turcja i Unia Europejska w XX i XXI wieku* zorganizowanej przy współpracy z Polską Akademią Umiejętności w Krakowie. Jest członkiem współzałożycielem międzynarodowego stowarzyszenia *Integracja, Demokracja, Europa, Edukacja*.

Rekapitulacja:

Stwierdzam, że dorobek badawczy, publikacyjny, a także dydaktyczny doktora Roberta Kłaczyńskiego odpowiada wymaganiom stawianym w przewodzie habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce w myśl Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011r. (Dz.U. nr 196, poz.1165) w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. W tym dorobku najbardziej znacząca jest monografia pod tytułem: *Strategia polityczna Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy i Białorusi: 1990-kwiecień 2014,*

która stanowi oryginalny wkład Autora w badania politologiczne odnoszące się do
stosunków międzynarodowych.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Henryk Kozłowski". The signature is fluid and cursive, with the first name "Henryk" and the last name "Kozłowski" clearly distinguishable.